

УДК 331.572.4

Т.В. Решитько, канд. екон. наук

НДІ праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України та НАН України

Розвиток обслуговуючих кооперативів як засіб збільшення мережі робочих місць на селі

Стаття присвячена розгляду питань взаємозв'язку розвитку обслуговуючих кооперативів на селі із зайнятістю сільського населення
сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, зайнятість сільського населення, створення нових робочих місць

Т.В. Решитько

НДІТ труда и занятости населения Министерства социальной политики и НАН Украины

Развитие обслуживающих кооперативов как средство увеличения количества рабочих мест на селе

Стаття посвячена рассмотрению вопросов взаимосвязи развития обслуживающих кооперативов на селе с занятостью сельского населения
сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, занятость сельского населения, создание новых рабочих мест

Сьогодні в Україні гостро стоїть питання відродження кооперативів як у галузі виробництва сільськогосподарської продукції, так і в сфері інфраструктури аграрного ринку, що дасть змогу розширити мережу робочих місць на селі. В ході проведення аграрної реформи в більшості випадків основна увага державної політики була зосереджена на формуванні суто виробничих сільськогосподарських кооперативів. Обслуговуючі ж кооперативи створювались і розвивались дуже повільно.

Проблемам зайнятості населення та створення нових робочих місць на селі присвячено багато наукових досліджень. Їх результати розкрито у працях провідних вітчизняних вчених: В. С. Дієсперова, А. М. Колота, І. Ф. Гнибіденка, Л. В. Молдован, К. І. Якуби та інших авторів.

Відмічаючи значний вклад зазначених вчених у вирішення питань зайнятості населення, зазначимо, що питання взаємозв'язку розвитку обслуговуючої кооперації та створення нових робочих місць в сільській місцевості все ще недостатньо вивчено. Не отримало воно належного висвітлення як у науковій літературі, так і в нормативних матеріалах органів державної влади, і тому, потребує особливої уваги та подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження взаємозв'язку між розвитком обслуговуючих кооперативів в сільській місцевості та створенням нових робочих місць для селян.

Сьогодні аграрний сектор України особливо потребує організації кооперативних підприємств, які б перебували у добровільній власності його членів-клієнтів і організовували діяльність їх зусиллями на безприбутковій основі. Адже аналіз світової практики показує, що ситуація на сільському ринку праці в перехідний період не була б такою критичною, якби в процесі реформування КСП державна політика була спрямована на підтримку фермерства й розвиток кооперації на селі.

На жаль, в Україні, організації кооперативів в сільській місцевості не надається належної уваги. З прийняттям у 1997 році Закону України „Про сільськогосподарську кооперацію” [1] було створено умови для відродження поширеної в усьому світі, але давно забутої в Україні форми економічної самопомоги товаровиробників – сільськогосподарських кооперативів. Сьогодні сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи можуть стати тим „світлом в кінці тунелю”, якого так довго чекало українське селянство, тим механізмом, який у поєднанні з приватизацією засобів виробництва та земельною реформою дозволить вивести аграрний сектор економіки з кризової ситуації. Обслуговуючі кооперативи здатні вирішити багато економічних проблем українського села. Проте, їх створення на селі відбувається занадто повільно [2, С.3].

Дослідження свідчать, що кооперативний рух набув широкого розвитку та визнання в усіх економічно розвинутих країнах. Найпоширенішими в сільській місцевості світової спільноти є такі види кооперативів:

- сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (постачальницькі, збутові, переробні, з наданням виробничих технологічних послуг тощо);
- кооперативні кредитні й страхові товариства;
- сільськогосподарські виробничі кооперативи (об'єднання селян із спільного ведення господарства);
- лісопереробні кооперативи (переробка і реалізація деревини та виробів із дерева);
- кооперативи рибного промислу (спільний вилов і збут);
- кооперативи з електрифікації, телефонізації, комп'ютеризації, водо- та газопостачання сільських поселень;
- агро туристичні кооперативи (спільне надання туристичних послуг безпосередньо у фермерських господарствах і сільських садибах);
- кооперативи із спільного використання засобів виробництва тощо.

У країнах ЄС фермери реалізують через свої кооперативи на внутрішніх і зовнішніх ринках більше 60 % виробленої ними товарної продукції. У скандинавських країнах цей показник становить 80 %, а в Японії, Китаї, Південній Кореї - до 90 % [3].

В європейських країнах кооперативи забезпечують до половини виробництва продукції харчової промисловості, комбікормів і стільки ж – постачання своїм членам засобів виробництва. Надаючи послуги, обслуговуючі кооперативи окрім всього створюють робочі місця та вирішують питання зайнятості сільського населення.

Як показує світовий досвід, у таких розвинених країнах як Німеччина, Франція, США, Великобританія та Канада 20 – 70 % фермерських господарств охоплено різними формами кооперування для придбання, спільного використання та обслуговування техніки [4].

У США фермерська кооперація охоплює 86 % переробки та реалізації молокопродуктів, 80 % - електропостачання на селі, 51 % - виробництва цукру, 44 % - постачання пального, 45 % - постачання мінеральних добрив, 40 % - оптових ринків худоби, 25 % – інформаційного забезпечення тощо.

Через обслуговуючі кооперативи навіть найдрібніші фермерські господарства можуть без посередників вийти на кінцевого споживача і отримати найвигоднішу ціну за вирощену сільськогосподарську продукцію, мати пільги при переробці продукції та продажу готових виробів із неї. Це, безумовно, забезпечує їм більший прибуток, ніж, якщо б вони зверталися до посередників. Ефективність кооперативів виявляється ще і в тому, що обіг коштів у межах кооперативу у вигляді сировини, напівфабрикатів чи готових товарів аж до виходу на ринок, не оподатковується, що підвищує рівень їх доходів. Саме тому, у країнах - членах ЄС, 9 із 10 фермерів є членами кількох

кооперативних формувань різного профілю [3].

Дослідження свідчать, що найбільш вагомою причиною, яка стримує розвиток обслуговуючих кооперативів в Україні (особливо на стадії їх створення), є відсутність належної фінансової підтримки з боку держави. А без цього їх становлення та здешевлення послуг, які вони надають є досить проблематичним. Наприклад, у Франції для підтримки кооперативів держава відшкодовує їм 20 % ціни при купівлі сільськогосподарської техніки, надає довгострокові пільгові кредити на її придбання тощо. У Німеччині за рахунок місцевих бюджетів кооперативам компенсуються до 50 % витрат, пов'язаних з їх організацією і т.д. [5, С.33].

Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року передбачає підтримку розбудови кооперативної інфраструктури аграрного ринку та кооперативних каналів збуту продукції, сприяння створення кооперативної кредитної системи, „спрямованої на обслуговування суб'єктів аграрного ринку, малого і середнього бізнесу в сільській місцевості” [6]. Проте ця Програма в період фінансово-економічної кризи майже не виконується.

Попри економічні вигоди (зменшення вартості послуг, підвищення рівня рентабельності виробничих структур тощо) кооперативні формування мають неабияке соціальне значення. Адже з'являються великі можливості для створення нових робочих місць, де можна працевлаштувати значну частину безробітних мешканців села, як спеціалістів, так і осіб, що мають робітничі професії, сприяють залученню інвестицій в сільське господарство. Підтвердженням цьому є Рекомендація 193 Генеральної конференції МОП 99-ї сесії (червень 2012 р.) щодо визнання того, що кооперативи відіграють надзвичайно важливу роль у створенні робочих місць, мобілізації ресурсів, залученні інвестицій в економіку.

Міжнародна організація праці вважає, що державна політика повинна сприяти доступу кооперативів до кредитування та програм громадських робіт, виходу кооперативів на ринки тощо.

Як показує світовий досвід, найпоширенішими формами підтримки діяльності сільських кооперативів є:

- правовий захист даних структур;
- фінансування оплати праці спеціалістів кооперативів протягом перших років їх становлення;
- участь держави у формуванні матеріально-технічної бази кооперативів;
- забезпечення низької відсоткової ставки за кредити на придбання основних засобів для кооперативів (у Франції, наприклад, відсоткова ставка на кредит для придбання техніки кооперативом складає 1,25 %);
- участь держави у формуванні системи кооперативного кредитування;
- фінансування видавництва і поширення серед сільського населення науково-методичної літератури про кооперування [3].

Певний досвід створення кооперативних структур в сільській місцевості України уже є. З'явилися різні закупівельні та збутові підприємницькі (суто комерційні) структури. Це здебільшого приватні підприємства, в яких зайнято 1-2 особи. Вони диктують свої закупівельні ціни, які є не вигідними для селян. В той же час, відповідно до чинного законодавства, мешканці села мають право створювати свої безприбуткові кооперативи. Засновниками таких структур повинні стати безпосередньо селяни-товаровиробники — члени особистих господарств, фермерських господарств, сільськогосподарські підприємства тощо.

Кооперативний рух в сільській місцевості передбачає створення кооперативних об'єднань з переробки продукції, торгівлі (зокрема, спеціалізовані кооперативні сільськогосподарські ринки в містах), побутового та комунального обслуговування

(міні – побутові комбінати, міні-ательє, комунальні об'єднання тощо) і т.д. Причому, подальший розвиток кооперування передбачає організацію кооперативних об'єднань і по вертикалі: обласних, регіональних, республіканських та ін.

Сьогодні є і позитивний досвід організації сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Так, на Сумщині (Путивльський район) створено кооператив „Ярославна”, який об'єднує 8,5 тис. га орної землі, налічує 5 тис. голів великої рогатої худоби. За рік кооперативом виробляється продукції на 74 млн. грн., в ньому є власний молокоприймальний пункт на обробку 70 тонн молока за зміну. Річна сума сплати податків даним підприємством в державний бюджет складає 4 млн. грн. В кооперативі працює 178 осіб. З ним співпрацюють 49 сільських рад, з якими укладено угоди [7]. Проте широкого розповсюдження такий досвід ще не набув.

Значну підтримку розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні надає Міжнародна благодійна організація „Добробут громад”. Вона допомагає сільським родинам об'єднатися в сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (СОК), які впроваджують проекти Організації. СОК надають послуги селянам з обробки землі, збирання та охолодження молока, підготовки комбікормів, збирання та сушіння фруктів, ягід тощо. А саме головне, сприяють створенню нових робочих місць в сільській місцевості, допомагають селянам підвищити свої доходи, урізноманітнити джерела їх надходження та покращити якість життя.

Сьогодні програма МБО „Добробут громад” в Україні налічує більше 68 проектів і їх кількість постійно збільшується. Вони працюють за напрямками, що сприяють розвитку громад, підвищенню зайнятості та рівня життя селян. Так, в рамках проекту „Розвиток молочарських кооперативів в Україні” у 2010 р. стартував інноваційний соціальний проект, покликаний об'єднати 2000 сімей – дрібних сільськогосподарських товаровиробників – шляхом створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на території Херсонської, Кіровоградської, Запорізької, Дніпропетровської областей та АР Крим.

Проект передбачає загальне фінансування в розмірі 1,1 млн. Євро з боку „Екосистем Фонду Данон” та 102 тис. дол. США з боку Хайфер Інтернешнл, за рахунок чого створюється 20 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, кожен з яких об'єднує більше 50 сімей. Обслуговуючі кооперативи, які є по суті неприбутковими організаціями, забезпечуються інституційною підтримкою, та обладнанням для організації пунктів прийому і охолодження молока, пунктів штучного осіменіння великої рогатої худоби, насінням та добривами для окультурення пасовищ, обладнанням для підготовки комбікормів тощо [8].

Крім того, члени кооперативів отримують високопродуктивних свиней, а родини, що мають не менше п'яти корів - сучасні доїльні апарати, які дозволяють не тільки підвищити продуктивність праці, а й якість молока. Усі учасники проекту проходять тренінги із знання правил раціонального догляду за тваринами, органічного землеробства та основ бізнес планування.

В рамках проекту планується залучення додаткового фінансування за рахунок цільового звернення до приватних інвесторів у США з боку Хайфер Інтернешнл щодо підтримки членів створюваних СОК племінними нетелями для поліпшення продуктивності місцевого поголів'я. Це допоможе покращити племінні якості корів, збільшити виробництво якісного молока, створити нові робочі місця для селян та підвищити доходи власників особистих селянських господарств та дрібних фермерів.

Отже, виходячи із вище викладеного можна зробити такі висновки.

1. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи запобігають вилученню доходів із сектора сільськогосподарського виробництва в посередницькі комерційні структури. Надаючи своїм членам послуги за собівартістю, вони сприяють зміцненню

їхнього економічного потенціалу і соціального статусу, покращують умови господарювання та створюють робочі місця для селян.

2. Важливим етапом у організації сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні повинно стати кооперування дрібних і середніх (включаючи фермерські) господарств в усіх сферах діяльності (збуту, переробки, торгівлі, надання послуг тощо). Мова йде і про створення обслуговуючих кооперативів щодо постачання селянам насіння, добрив, засобів захисту рослин, надання послуг стосовно виконання транспортних та механізованих робіт (обробітку землі, збирання врожаю тощо).

3. На часі постає питання розвитку селянських кооперативів щодо оптової та роздрібної реалізації продукції селянських господарств у містах (кооперативних базарів), де працюватимуть безпосередньо мешканці села. Для цього потрібно створити в містах зовсім інші ринки, господарями яких стануть селянські кооперативи. А це знову ж таки нові робочі місця для сільського населення.

Таким чином, ситуація на сільському ринку праці вимагає кардинальних заходів щодо вирішення проблеми зайнятості сільського населення. Важливим в цьому напрямку повинно стати удосконалення законодавства з питань розвитку обслуговуючої кооперації в Україні. Адже сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи не тільки надають високоякісні послуги, а й створюють нові робочі місця для селян. Необхідно скоординувати зусилля органів державної та регіональної влади і самих мешканців села для організації сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Тому питання розвитку обслуговуючої кооперації як важливого засобу створення мережі нових робочих місць для сільського населення і надалі потребуватиме особливої уваги та досліджень.

Список літератури

1. Закон України „Про сільськогосподарську кооперацію” від 17 липня 1997 р. № 469/67 – ВР // ВВР України, 1997, № 39.– С. 261.
2. Сприяння розвитку сільськогосподарських кооперативних організацій в Україні. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив. К.: Тасіс, 1999. – 24 с.
3. Молдован Л. В., Крисанов Д. Ф., Удова Л. О. Роль кооперативів у подоланні сільської бідності // Економіка АПК. – 2010. - № 11. – С. 121-129.
4. Emerson M. „Regulation or deregulation of the labour market: Policy regimes for the recruitment and dismissal of employees in the industrialized countries in European Economic Review. -1998. - No. 32, 4.- pp. 775-817.
5. Бутин В. М., Аронов Э. Л. Формы совместного использования фермерами сельскохозяйственной техники в странах Западной Европы: обзор информации. – М., ВНИИТЭН Агрпроом, 1992.
6. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Економіка АПК. – 2007. - № 11. – С. 3-57.
7. Присяжнюк М. Сумська область йде на крок попереду ініціатив уряду у сфері АПК. Електронний ресурс – режим доступу: regionews.ua/ru/node/50950?order.
8. Кооперативи – основа добробуту сільських громад. Електронний ресурс – режим доступу: pravo.prostir.ua/?news=1379&lang=ukr.

T. Reshitko

NDI of Labor and Employment of the Ministry of Social Policy and the NAS of Ukraine

Development of service-oriented cooperatives as a way of increasing job-placement in rural areas

The article discloses the research of interrelationship between development of service-oriented cooperatives in rural areas and increasing job-placement for villagers.

The article shows how the development of service-oriented cooperatives in rural areas may influence the organization of considerable quantity of job-placement for village population.

The world's best experience of cooperative movement in rural area was given. It has been pointed out that service-oriented cooperatives provide their members with services at cost-price, improve the conditions of

their activity, prevent extracting revenues from agricultural sphere to dealers' commercial structures. But most importantly they solve social issues while creating job-placement and providing income for villagers.

To make a conclusion we may state that development of agricultural service-oriented cooperatives in Ukraine will stimulate the increase of job-placement.

agricultural service cooperative, rural employment, creating new jobs

Одержано 12.04.13

УДК 331.572.4

А.В. Шинкаренко, канд. екон. наук

ВП „Кіровоградський факультет КНУКіМ”

Удосконалення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів

Стаття присвячена розгляду питань удосконалення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

ринок праці, професійна підготовка кадрів, підвищення кваліфікації кадрів

А.В. Шинкаренко

ВП „Кіровоградський факультет КНУКіМ”

Усовершенствование профессиональной подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров

Статья посвящена рассмотрению вопросов усовершенствования подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров.

рынок труда, профессиональная подготовка кадров, повышение квалификации кадров

Сьогодні реальний стан сільського ринку праці України характеризується наявністю невідповідностей та диспропорцій між пропозицією робочої сили та попитом на неї. За статистичними даними, чисельність громадян, не зайнятих трудовою діяльністю у 2011 р. складала 501,4 тис. осіб, а потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць - 59,3 тис. осіб. Навантаження незайнятого населення на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) становило 8 осіб [1]. На жаль, ситуація сьогодні в країні така, що кількість робочих місць, яка щорічно вводиться в дію, не відповідає існуючим обсягам безробіття.

Проблемам усунення дисбалансу на ринку праці присвячено чимало наукових досліджень. Їх результати широко висвітлені у працях провідних українських вчених: І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, Е. М. Лібанової, А. Савченка, К. І. Якуби та інших авторів.

Віддаючи належне науковим розробкам зазначених вчених у вирішення питань стабілізації ситуації на ринку праці, зазначимо, що питання усунення дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили на підприємствах саме за рахунок професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів все ще недостатньо вивчено, і тому, потребує особливої уваги та подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження питань удосконалення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів як засобу стабілізації ситуації на ринку праці.